

24.9.2008

Dnro 1771/4/08

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamiehen sijainen Jussi Pajuoja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

TODISTAJAN PUHELINKUULUSTELU

1 KANTELU

Kantelija arvosteli eduskunnan oikeusasiamiehelle 19.5.2008 osoittamassaan kirjeessä Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen vanhemman konstaapelin menettelyä kantelijaa koskevan pahoinpitelyrikkoksen esitutkinnan toimittamisessa.

Kirjeessään kantelija kertoi, että vanhempi konstaapeli oli painostanut häntä luopumaan tekemästään rikosilmoituksesta sillä uhalla, että kantelijan vastapuoli tulisi tekemään kantelijaa koskevan rikosilmoituksen poliisille. Kantelija katsoo vanhemman konstaapelin pyrkineen menettelyllään estämään kantelijan laillisten oikeuksien toteutumisen häneen kohdistuneen rikoksen selvittämiseksi.

Lisäksi kantelija arvosteli asiassaan suoritettua esitutkintaa siitä, että poliisi oli kuulustelut todistajia puhelimen välityksellä. Kantelija katsoi, ettei kyseinen menettely edistänyt asian selvittämistä eikä ollut asianmukaista.

3 RATKAISU

3.1 Painostaminen esitutkinnassa

Tapahtumat

Kantelija oli 28.4.2008 tehnyt Helsingin kihlakunnan poliisilaitokselle rikosilmoituksen häneen yksityisasunnossa kohdistuneesta pahoinpitelystä. Asia kirjattiin ilmoitusnumerolla --- ja asian esitutkintatoimenpiteistä vastaavaksi nimettiin vanhempi konstaapeli, jonka tehtäviin kuului suorittaa asianosaisten kuulustelut.

Vanhempi konstaapeli on selvityksessään kertonut saaneensa kantelijan pahoinpitelyyn rikoksesta epäillyn taholta sähköpostiviestin, jossa häntä pyydettiin ilmoittamaan kantelijalle, että tämä ilmiannettaisiin poliisille hänen aiemmin tekemistään rikoksista, mikäli hän ei peruuttaisi tekemäänsä rikosilmoitusta.

Kantelijan tullessa kuulusteluun, vanhempi konstaapeli oli tulostanut kantelijan vastapuolen hänelle lähettämän viestin valmiiksi. Vanhempi konstaapeli oli kertonut kantelijalle, että häneen oli otettu yhteyttä kantelijan vastapuolen taholta sähköpostitse sekä kertonut hänelle, mistä asiassa oli kyse ilmoittamalla lyhyesti viestin sisällöstä. Vanhempi konstaapeli kiistää maininneensa viestissä olleista rikosnimikkeistä kantelijalle. Lisäksi hän oli kertonut kantelijalle, ettei kirjeellä ollut mitään painoarvoa käynnissä olevan pahoinpitelyrikoksen esitutinnan kannalta. Vanhemman konstaapelin mukaankanteliija oli tällöin kiihtynyt, kieltäytynyt kuulustelusta sekä vaatinut vanhemman konstaapelin esimiestä paikalle jotta kanteliija voisi kertoa tälle häneen poliisin taholta kohdistetusta painostuksesta. Tilanteen tulehduttua kantelijaa oli kuulusteltu paikalle tulleen komisarion toimesta, koska kanteliija ei enää suostunut asioimaan vanhemman konstaapelin kanssa.

Oikeusohjeet

Poliisilain 2 §:n edellyttää poliisin toimivan asiallisesti ja puolueettomasti sekä sovinnollisuutta edistäten (1 momentti).

Esitutkintalain 24 §:n mukaan kuulusteltavaa on kohdeltava rauhallisesti ja asiallisesti. Tunnustuksen tai määrättyyn suuntaan käyvän lausuman saamiseksi kuulusteltavalta ei saa käyttää tietoisesti väärää ilmoitusta, lupauksia tai uskotteluja erityisesti eduista, uuvuttamista, uhkausta, pakkoa taikka muita kuulusteltavan ratkaisuvapauteen, tahdonvoimaan, muistiin tai arvostelukykyyn vaikuttavia sopimattomia keinoja tai menettelytapoja (1 momentti).

Kannanotto

Poliisilta saatu selvitys on ristiriidassa sen kanssa, mitä kanteliija on kantelussaan kertonut tapahtumista. Asian lopputulokseen vaikuttavaa lisäselvitystä ei käsitykseni mukaan ole saatavissa. Käytävissäni olevan selvityksen perusteella ei vanhemman konstaapelin ole voitu osoittaa menetelleen kantelijan kertomalla tavalla lainvastaisesti.

Katson kuitenkin tässä yhteydessä aiheelliseksi korostaa yleisellä tasolla sitä, että rikosilmoituksen tekijää ei saa millään tavalla painostaa luopumaan ilmoituksestaan. Sinänsä asianmukaisena menettelynä voidaan pitää, että poliisi kertoo rikosilmoituksen tekijälle, mitä tietoja esitutinnan yhteydessä poliisin tietoon on muiden asianosaisten taholta saatettu, mutta näitä tietoja ei tule tarkoituksellisesti käyttää ilmoituksen tekijän tahdonmuodostukseen kohdistuvana painostuskeinona. Todettakoon myös, että edellä mainitun kaltaisten tietojen paljastamisen ajoittaminen jää pitkälti riippumaan poliisin tarkoituksenmukaisuusharkinnasta ja valitusta tutkintataktiikasta, jonka arviointi ei kuulu laillisuusvalvojan tehtäviin. Luonnollisesti toimenpiteiden tulee olla lainmukaisia ja esitutkintalain 5 §:stä ilmevien esitutinnan tavoitteiden kannalta hyväksyttäviä.

3.2

Todistajien puhelinkuulustelu

Tapahtumat

Selvityksensä mukaan vanhempi konstaapeli kuulusteli esitutkinnassa kaksi kanteliijaan kohdistuneen pahoinpitelyn todistajaa puhelimitse. Muita todistajia tapahtumalle ei ollut. Helsingin kihlakunnan poliisipäällikkö on lausunnossaan todennut, että kuulusteluiden luotettavuutta vähensi tässä asiassa toisen todistajan läheinen suhde (avovaimo) rikoksesta epäiltyyn. Sinänsä toinen puhelimitse kuulusteltu todistaja oli edellä mainitun todistajan äiti.

Oikeusohjeet

Esitutkintalain 22 §:n mukaan kuulusteltavan on oltava itse läsnä kuulustelussa (1 momentti). Jostutkija katsoo, ettei siitä aiheudu haittaa ja ettei se vaaranna tutkinnan luotettavuutta, asianosainen saa kuitenkin antaa lausumansa asiamiehen välityksellä taikka puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä. Samoin edellytyksin saadaan todistajaa kuulustella puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä. Rikoksesta epäillyn osalta edellytyksenä on lisäksi, että asia on merkitykseltään vähäinen eikä epäily kiistä rikosilmoituksen oikeellisuutta tai että kysymyksessä on aikaisemmin suoritetun kuulustelun vähäinen täydentäminen. Kuulustelupöytäkirjasta on käytävä ilmi, miltä osin lausuma tai kertomus on annettu asiamiehen välityksellä, puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä (2 momentti).

Kannanotto

Esitutkintalain 22 §:n mukaan pääsääntönä on kuulustelun toimittaminen kuulusteltavan ollessa henkilökohtaisesti läsnä kuulustelutilaisuudessa. Kuulustelun suorittaminen muuten kuin kuulusteltavan henkilökohtaisesti läsnä olemalla on poikkeus, joka on laissa rajattu varsin tiukasti. Sillä, onko kuulustelu suoritettu kuulusteltavan ollessa läsnä vai ei, on merkitystä esitutkinnassa annetun perättömän lausuman tunnusmerkistön toteutumisen kannalta; perättömästä lausumasta voidaan tuomita muu kuin rikoksesta epäilty siinä tapauksessa, että tämä ollessaan henkilökohtaisesti läsnä kuulustelussa antaa väärän tiedon asiassa tai ilman laillista syytä salaa siihen kuuluvan seikan (rikoslain 15 luvun 2 §). Puheena olevan lain mukaan todistajan osalta ainoa edellytys puhelinkuulustelun suorittamiselle on tutkijan tekemä arvio, että puhelinkuulustelusta ei aiheudu haittaa ja ettei se vaaranna tutkinnan luotettavuutta. Säännös antaa tutkijalle varsin paljon harkintavaltaa menettelyn aiheuttamaa haittaa ja tutkinnan vaarantumista arvioitaessa.

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että mm. niissä rikoksissa, joita nimenomaan selvitetään kuulusteluja käyttäen, tulisi kuulustelut suorittaa kuulusteltavan ollessa läsnä (Helminen–Lehtola–Virolainen: Esitutkinta ja pakkokeinot, 2005, s. 330).

Näkemykseni mukaan nyt kysymyksessä olevan esitutkinnan näyttö nojautuu yksinomaan asianosaisten kuulustelukertomuksiin, jolloin kuulustelujen suorittaminen kuulusteltavan läsnä ollessa olisi mielestäni ollut perustellumpaa kuin nyt asiassa ilmennyt menettely suorittaa todistajien kuulustelut puhelimitse.

Ottaen huomioon Helsingin kihlakunnan poliisipäällikön lausunnossaan esittämän kritiikin puhelinkuulustelun suorittamisesta tässä tapauksessa sekä tutkijalle todistajan kuulusteltavan valinnassa kuuluvan harkintavallan laajuuden, katson, ettei asia anna osaltani aiheutta muihin toimenpiteisiin, kuin että saatan näkemykseni puhelinkuulustelun edellytyksistä vanhemman konstaapelin tietoon.

4

TOIMENPITEET

Kiinnitän vanhemman konstaapelin huomiota puhelinkuulustelujen suorittamisen edellytyksistä todettuun. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi myös Helsingin kihlakunnan poliisipäällikölle.

Muihin toimenpiteisiin kantelukirjoitus ei anna aiheutta ja sen liitteet palautetaan ohessa.